

Jitka Válová

Malička a grafička Jitka Válová se narodila 13. prosince 1922 v Kladně. V letech 1945 až 1950 studovala u prof. Emila Filly na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Se sestrou Květou žila a pracovala až do její smrti, společně také spolu vystavovaly. A přestože jejich tvorba je značně odlišná, byly vždy pojímány jako jeden celek – až k společnému ocenění Herderovou cenou. Její tvorba byla oceněna v roce 2003 Cenou Ministerstva kultury ČR, v roce 2005 čestnou cenou poroty za mimořádný grafický výkon na XII. ročníku celostátní soutěže Grafika roku 2005. Samostatně vystavuje od roku 1958 (více než 35 výstav, převážně se svou sestrou Květou). Od roku 1957 se zúčastnila více než stovky kolektivních výstav doma i v zahraničí (Belgie, Francie, Německo, Slovensko, USA). Především to byly výstavy skupiny Trasa v letech 1957 až 1969 a 1991 až 1994, Nové figurace v letech 1969, 1970 a 1991 až 1994, od roku 2007 Umělecké besedy. Podílela se na putovní výstavě organizované Jazzovou sekci – Artforem Minisalon v Belgii, USA a Francii v letech 1993 až 1996. Je zastoupena v řadě prestižních veřejných a soukromých sbírek v tuzemsku i zahraničí. Od roku 1954 členka skupiny Trasa, od roku 2007 výtvarného odboru Umělecké besedy. Žije a pracuje v Kladně.



Jitka Válová patří spolu se svým dvojčetem Květou (1922-1998) k nejvýraznějším osobnostem českého umění od konce padesátých let dvacátého století, kdy se stala součástí silného nástupu mladé umělecké generace v rámci uvolňujících se poměrů společensko-kulturního „tání“. Od samého začátku vycházela tvůrčí výpověď obou sester z hlubokého soucítění s těžkým údělem člověka, promítaného na počátku do konkrétních výjevů z průmyslového prostředí jejich rodného Kladna, posléze zobecněného do humanistické symboliky krajně oprostěných figur.

Jestliže Květa rozvíjela figurální řeč strnulých mohutných postav, které promlouvaly svědectvím vlastního stoického setrvání, Jitka vytvářela úzce související metaforiku, založenou na křehkém, nejistém bytí expresivně pohyblivých lidských forem. Pokud se u Květy existenciální otázky zhmotnily do podoby člověka-balvanu, nehnutě smířeného s bolestí, která zasáhne jeho skryté nitro, u Jitky lze snad mluvit o člověku-stěblu, bytosti citlivé a okamžitě reagující na rány osudu. Jitčin člověk je zranitelný, ohnutý nepřízní života, ale nikdy není zcela zlomený. Tyto dvě odlišné, přitom těsně spjaté a vzájemně se doplňující polohy představují onu „dvojedinost“, pro niž jsou sestry Válové právem považovány za mimořádný jev, a to nejen v kontextu české kultury.

Od samého začátku hrála u obou sester zásadní úlohu v jejich tvorbě kresba. Nejdříve šlo o lsovany uhel, „chudou“ techniku, jejímž prostřednictvím se však dalo vyjadřovat důrazně, bezprostředně a především monumentálně. (Jitka ostatně dodnes ráda kreslí uhlem; kromě bohaté černě docílí dotekem prstu široké škály šedých odstínů.) Od konce padesátých let vznikají kreslířsky citěné monopty, z nichž autorky některé kolorovaly akvarelem, temperou či pastely. Motivy z jejich obrazů se často objevují paralelně v kresbě i v grafice. Výrazně lineární povaha Jitčina projevu dokonce vytváří úzkou vzájemnost mezi malbou a kresbou, v níž se tahy štětcem podobají kresleným čarám a velkorysá kompozice kresby se ve své podstatě blíží k „velkému plánu“ malířského plátna.

Zhruba od poloviny osmdesátých do poloviny devadesátých let vznikala pozoruhodná řada velkoformátových pastelových kreseb, v nichž Jitka a Květa dokázaly působivě koncentrovat vlastní nezaměnitelné vidění. Ve svých kresbách se Jitka zabývala hlavně dvěma významnými tématy: aktem smíření představujícím dvě téměř symetrické figury ohnuté a semknuté v těsném vzájemném objetí a kalvárii jako

symbolickým prahem mezi fyzickým trápením a duševním vysvobozením. Existenciální tělesná dynamika, podstatná součást Jitčiny tvorby, se zde projevuje naplno.

Kresby, které Jitka Válová představuje v Galerii Magna, mají své kořeny v době plodného experimentování kolem poloviny šedesátých let. V rámci zkoumání intuitivní roviny bytosti (i jejího konkretizování v syrových figurálních obrysech duševně příbuzných postavám Alberta Giacomettiho) začala Jitka výtvarně reflektovat silné vjemy hudby, které zhmotňovala v kresbách vytvořených litím barvy na papíře (Hudební záznam, 1965). Tato nekonvenční (v poválečném umění však ne zcela ojedinělá) technika umožnila vznik velmi citlivého záznamu autorčiných vnitřních pocitů a představ, záznamu řízeného racionálním vědomím, ale i volnou emotivností. Ve spleti tekutých čar lze hledat člověka, ale důležitější je uvědomit si, že se jedná o přímý přepis autorčina podněceného vnitřního stavu. Technika lité kresby se znovu objevuje u obou sester na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let; Jitka využívá její schopnost navozovat pocit psychického napětí v řadě monumentálních figurálních prací (Mimojdoucí II, 1980, Výkřik, 1981).

V posledních letech se Jitka znovu vrátila k této technice spojenou s inspirací hudby. Nechává se (spirituálně, snad i fyzicky) rozeznít skladbami Ludwiga van Beethovena, Antonína Dvořáka a dalších, přičemž si jejich hudbu osvojuje a přenáší litím barvy na papír. Tím vzniká něco jako intuitivní partitura, kresba, která hudbu a její niterní rezonanci senzitivně zpřítomňuje před naším zrakem. Autorka jako by ve svých kresbách hudbu dokonce znovu „složila“: rytmus, tóny, emoce, kompozice a sled – vše se ve výsledné kresbě objevuje. Podle vlastních slov je Jitka při této intenzivní tvůrčí interakci „neobyčejně šťastná“ a při dokončení kresby může skladatel v myšlenkách sdělit: „Beethoven, děkuji Ti, složila jsem to hezky.“

Jitka soustavně zkoumá odvěký vztah mezi hudbou a kreslenou čarou, realizuje přitom svou představu, že „kresba se dá vyjádřit hudbou a hudba vyjádřit kresbou. Mají spoustu společného.“ Cyklus litých kreseb nazvaný „Dotek hudby“ je nejen jednou z významných kapitol v životní tvorbě Jitky Válové, lze ho zároveň považovat za výrazný a originální vklad do současné kresby.

Richard Drury



Galerie Magna, Bieblova 3, 702 00 Ostrava / výstava potrvá od 12.11. do 20.12.2008

Tento projekt je realizován za finanční podpory statutárního města Ostravy a Městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz



Dotek hudby (Antonín Dvořák: Symfonie č. 9 e moll „Z Nového světa“, op. 95), 2007,
malovaná a litá kresba na kartónu, 70 x 100 cm
Foto Oto Palán